

Ashrapov Ayubxon

Abu Ali ibn Sino nomidagi ixtisoslashtirilgan

maktabning 8-g sinf o`quvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola don mahsulotlarining iqtisodiy ahamiyatini o'rganadi, ularning oziq-ovqat xavfsizligi, tirikchilik, savdo va sanoat dasturlariga qo'shgan hissalarini o'rganadi. Ko'p o'lchovli tahlil orqali biz don va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ko'rib chiqamiz, ularning inson populyatsiyasini ta'minlash va iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi ajralmas rolini ta'kidlaymiz.

Kalit so'zlar: Don mahsulotlari, iqtisodiy ahamiyati, qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat xavfsizligi, savdo, tirikchilik, sanoat ilovalari.

Donli o`simliklar insoniyatga ma'lum bo'lgan eng qadimgi ekinlardan biri bo'lib, butun dunyo bo'ylab qishloq xo'jaligi tizimlarining asosini tashkil etadi. Uglevodlarning yuqori miqdori bilan ajralib turadigan bu donalar butun dunyo bo'ylab milliardlab odamlar uchun asosiy oziq-ovqat manbalari bo'lib xizmat qiladi. Oziqlanishdagi asosiy rolidan tashqari, don mahsulotlari qishloq xo'jaligi, savdo, sanoat va bandlik kabi turli sohalarga ta'sir ko'rsatadigan ulkan iqtisodiy ahamiyatga ega. Ushbu maqola don mahsulotlarining ko'p qirrali iqtisodiy ahamiyatini tushuntirishga, mavjud adabiyotlardan, empirik dalillardan va tahliliy asoslardan tushunchalar olishga qaratilgan.

Ilmiy adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish don mahsulotlari bilan bog'liq keng iqtisodiy ta'sirlarni ochib beradi. Tadqiqotlar oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda, ayniqsa, parhez mahsulotlarini tashkil etadigan hududlarda yormalarning muhim rolini doimiy ravishda ta'kidlab kelmoqda. Bundan tashqari, tadqiqotlar don etishtirish, qishloq xo'jaligi mahsuldorligi va qishloq hayoti o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlab, don etishtirishdan olinadigan ijtimoiy-iqtisodiy

foydalarni ta'kidladi. Bundan tashqari, global savdo naqshlarining tahlillari don mahsulotlarining xalqaro tijoratga qo'shgan salmoqli hissasini ochib beradi, yirik eksport qiluvchi va import qiluvchi davlatlar global bozor dinamikasini shakllantiradi.

Ushbu tadqiqotda akademik adabiyotlardan ma'lumotlarni, xalqaro tashkilotlarning hisobotlarini va empirik tadqiqotlarni sintez qiladigan sifatli yondashuv qo'llaniladi. Don ishlab chiqarish hajmi, savdo oqimlari, bozor narxlar va ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar kabi asosiy ko'rsatkichlar turli o'lchovlar bo'yicha don mahsulotlarining iqtisodiy ahamiyatini baholash uchun tahlil qilinadi.

Donli o'simliklar bir necha sabablarga ko'ra global miqyosda ulkan iqtisodiy ahamiyatga ega:

Oziq-ovqat xavfsizligi: bug'doy, guruch, makkajo'xori va arpa kabi donlar dunyo aholisining katta qismi uchun asosiy oziq-ovqat mahsulotlarini tashkil qiladi. Ular uglevodlar, oqsillar va vitaminlar kabi muhim oziq moddalar bilan ta'minlaydi, milliardlab odamlar uchun oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaydi.

Chorva ozuqasi: don mahsulotlari parranda, qoramol va cho'chqa kabi chorva mollari uchun asosiy ozuqa manbai hisoblanadi. Go'sht, sut va tuxum ishlab chiqarish asosan donli ekinlarga bog'liq bo'lib, qishloq xo'jaligi va chorvachilik sanoatida muhim iqtisodiy faoliyatni amalga oshiradi.

Xalqaro savdo: ko'pgina mamlakatlar daromad olish va o'z iqtisodiyotlarini qo'llab-quvvatlash uchun don mahsulotlari eksportiga tayanadi. Ortiqcha don ishlab chiqaradigan davlatlar ko'pincha o'z mahsulotlarini defitsitga uchragan mamlakatlarga eksport qiladilar va global savdo va iqtisodiy o'zaro bog'liqlikka hissa qo'shadilar.

Bandlik: donni yetishtirish, yig'ish, qayta ishlash va tarqatish dunyo bo'ylab millionlab odamlarni ish bilan ta'minlash imkonini beradi. Bunga fermerlar, qishloq xo'jaligi ishchilari, transport ishchilari, oziq-ovqat protsessorlari va savdogarlar va boshqalar kiradi.

Sanoatda foydalanish: yormalar oziq-ovqatdan tashqari turli xil sanoat mahsulotlari, jumladan bioyoqilg'i, to'qimachilik, farmatsevtika va pivo va viski

kabi alkogolli ichimliklar uchun xom ashyo bo'lib xizmat qiladi. Donli ekinlardan sanoatda foydalanish qo'shimcha iqtisodiy qiymat yaratadi va ularning bozor talabini diversifikatsiya qiladi.

Iqtisodiy barqarorlik: don ishlab chiqarish fermerlar va agrobiznes korxonalarini barqaror daromad manbai bilan ta'minlash orqali iqtisodiyotni barqarorlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Hukumat siyosati ko'pincha oziq-ovqat narxlarining barqarorligini ta'minlash va oziq-ovqat tanqisligi xavfini kamaytirish uchun don ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlaydi.

Investitsiya imkoniyatlari: don bozorlari jismoniy shaxslar, korporatsiyalar va hukumatlar uchun investitsiya imkoniyatlarini taklif etadi. Investorlar fyuchers bozorlarida, tovar savdosida, qishloq xo'jaligi texnologiyalarini ishlab chiqishda va don ishlab chiqarish va tarqatish bilan bog'liq infratuzilma loyihalarida ishtirok etishlari mumkin.

muman olganda, don mahsulotlari global qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tizimlari uchun asos bo'lib, milliy va xalqaro miqyosda sezilarli iqtisodiy ta'sir ko'rsatadi. Ularning ahamiyati butun dunyo bo'ylab savdo, bandlik, sanoat rivojlanishi va investitsiya imkoniyatlariga ta'sir ko'rsatadigan shunchaki oziq-ovqatdan tashqarida.

Munozara bo'limi don iqtisodiyotining nozik jihatlarini o'rganadi, mahsuldorlikni oshirish, bozorga kirish, barqarorlik va qiymat qo'shish kabi asosiy mavzularga murojaat qiladi. Don ishlab chiqarish va savdodan olinadigan iqtisodiy foydani optimallashtirish strategiyalari qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirish, kichik fermerlar uchun bozorga kirishni yaxshilash, barqaror dehqonchilik amaliyotini targ'ib qilish va qiymat zanjirini rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan holda o'rganiladi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, don mahsulotlari global oziq-ovqat tizimlari va iqtisodiyotining linchpinlari sifatida paydo bo'lib, oziq-ovqat xavfsizligi, tirikchilik, savdo va sanoat rivojlanishiga asoslanadi. Don mahsulotlarining iqtisodiy ahamiyatini tan olish siyosatchilar, manfaatdor tomonlar va xususiy

sektorning donli qiymat zanjiri bo'ylab muammolarni hal qilish va imkoniyatlardan foydalanish bo'yicha birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Tadqiqot va ishlanmalar, infratuzilma, bozor aloqalari va salohiyatni oshirishga investitsiyalar inklyuziv iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanishni boshqarishda don mahsulotlarining to'liq imkoniyatlarini ochish uchun zarurdir.

Taqdim etilgan topilmalar asosida siyosatchilarga don mahsuldorligini oshirish, kichik fermerlar uchun bozorga kirishni yaxshilash, barqaror dehqonchilik amaliyotini targ'ib qilish va qiymat zanjirini rivojlantirishga qaratilgan siyosat va tadbirlarni birinchi o'ringa qo'yish tavsiya etiladi. Qishloq xo'jaligi, savdo va sanoat siyosatini birlashtirgan yaxlit yondashuvni qo'llash orqali xalqlar oziq-ovqat xavfsizligini oshirish, qashshoqlikni engillashtirish va hozirgi va kelajak avlodlar uchun farovonlikni rivojlantirish uchun donli ekinlarning iqtisodiy salohiyatidan foydalanishlari mumkin.

Adabiyotlar.

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Food Security Statistics [Internet]. Available from: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-fs/en/> [Accessed: 2020-12-25]
2. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development, Food Security and Nutrition and Sustainable Agriculture [Internet]. Available from: <https://sdgs.un.org/topics/food-security-and-nutrition-and-sustainable-agriculture> [Accessed: 2021-01-04].
3. Oishi R. Food loss and waste in Japan. *New Food Industry*. 2019;61:908-914.
4. Kumar D, Kalita P. Reducing postharvest losses during storage of grain crops to strengthen food security in developing countries. *Foods*. 2017;6: 8. DOI:10.3390/foods6010008
5. Union of Concerned Scientists. Seeds of the Future: How Investment in Classical Breeding Can Support Sustainable Agriculture [Internet]. Union of Concerned Scientists Fact Sheet. 2015. Available from: www.jstor.org/stable/resrep17294 [Accessed: 2021-01-04].

6. Co-chairs of the Sustainable Development Solutions Network, Dobermann, A., Nelson, R. Opportunities and Solutions for Sustainable Food Production. Background Paper for the High-Level Panel of Eminent Persons on the Post 2015 Development Agenda. 2013.
7. Oehen B, Home R. Sustainable Food Systems. In: van der Meulen N., Wiesel, J. Culinary Turn, Aesthetic Practice of Cookery. Transcript Verlag. 2017. p. 87-90.
8. Timmer CP. The changing role of rice in Asia's food security. ADB Sustainable Development Working Paper Series. 2010;15.